

N:o 56.

Af herr Smith, om ändring af § 13 regeringsformen.

Att en vid 1871 års Riksdag väckt motion om upphäfvande af Konungens rätt att, utan Riksdagens samtycke, »förklara krig», blef afslagen, hade utan tvifvel icke sin grund deri, att Riksdagens båda kamrar ogillade motionens syfte. Anledningarna till Andra Kammarens afslag torde med visshet få sökas på andra håll. Dels borde nemligen icke en sådan ändring i regeringsformen företagas, innan det då hvilande förslaget till ny föreningsakt mellan Sverige och Norge, hvilket innehöll en för båda rikena gemensam bestämmelse i motsatt riktning, blifvit af Sveriges riksdag och Norges storting pröfvadt. Dels kunde det ej förbises, att den föreslagna grundlagsändringen, utom det att dess ordalag lemnade något öfrigt att önska, ej ensam för sig kunde leda till det af motionären afsedda ändamålet, och att litet eller intet dermed skulle vinnas, så länge grundlagens bestämmelser om handläggningen och afgörelsen af alla öfriga ärenden, som angå rikets förhållanden till främmande makter, lemnades oförändrade. Det kunde till och med befaras, att den ifrågasatta ändringen af § 13 allena skulle i det hänseendet verka skadligt, att mången kunde föranledas att tro, att dermed en verklig garanti vore vunnen mot landets indragande i krigiska förvecklingar, samt att förbise den första och viktigaste konstitutionella garantien i detta afseende, som är att söka deri, att frågor om *afhandlingar och förbund med främmande makter* (§ 12), alla andra *mål, som angå rikets förhållande till främmande makter* (§ 11), utnämningen af sändebud hos främmande makter (§ 32), äfvensom kommandomålen blifva underkastade samma konstitutionella behandling, som andra regeringsärenden, och protokollen i alla dylika mål underkastade kon-

stitutionsutskottets granskning. Slutligen tillkom den omständigheten, att de, som önskade en skyndsam ombildning af landtförsvaret, ej ville, såsom på vissa håll skedde, tillerkänna den föreslagna ändringen af § 13, hvafs förkastande af den dåvarande Första Kammaren ej kunde vara tvifvelaktigt, nog stor betydelse för att få gälla såsom ett vilkor för försvarsfrågans lösning.

Af alla dessa motiv, som påverkade hvar sin del af den majoritet i Andra Kammaren, hvilken afslog motionen, har intet för närvarande någon giltighet.

I samband med förslag om grundlagsändringar, som afse en för landets intressen betryggande behandling af alla de ärenden, hvilka angå rikets förhållanden till främmande makter, tillåter jag mig att förnya ofvannämnda, vid 1871 års riksdag väckta förslag, genom hvafs antagande Sveriges folk skall vinna samma sjelfbestämmelserätt, genom sin representation, öfver sina välfärdsangelägenheter, som sedan 1814 tillkommer det andra unionsrikets folk och dess representation enligt norska grundlagens § 25.

En af världens största militärmakter, omgifven af afundsamma och mäktiga grannar, har i våra dagar gifvit de freds- och frihetsälskande folken föredömet af krigs- och fredsrettens öfverlemnande i folkrepresentationens hand. Frankrike har inskrifvit i sin grundlag — i art. 9 af den konstitutionella lagen af 16 juli 1875 — att »Republikens president ej kan förklara krig utan båda kamrarnes föregående samtycke». Art. 8 af samma lag nämner fredsfördrag bland de traktater, som ej blifva gällande, förrän de antagits af båda kamrarne. Franska folket har velat, såsom vederbörande utskottsreferent, den namnkunnige historikern och rättsläraren Laboulaye yttrade, »förblifva herre öfver sina öden, velat att krig ej kan börjas eller förklaras utan dess samtycke».

Omständigheter, som ingen förutsåg 1871, göra nu den grundlagsförändring högst nödig och nyttig, som då kunde anses mindre angelägen. Såsom i en uti Andra Kammaren anmäld, men af kammarens majoritet afslagen interpellation framhålles, har, sedan många år tillbaka, den tyska pressen vid många tillfällen oförbehållsamt röjt, att den allmänna opinionen i kejsardömet anser Sveriges allians med Tyskland, nära nog dess vasallskap under tyska kejsardömet, såsom en gifven sak, Sveriges krigsmakt såsom hjälptrupper åt den mot Frankrike bildade monarkiska ligan, samt Hans Maj:t Konungen af Sverige såsom allena egande rätt och makt att bestämma vårt deltagande i den stora koalitionen — Konungen, och icke folket, såsom *herre öfver våra öden*. Denna i Tyskland allmänt utbredda tro, man kan tillägga: detta

i Tyskland herskande *anspråk*, stöder sig, utom på annat, på vår regeringsförms § 13, som lemnar Konungen rätt, att utan Riksdagens hörande och mot sina rådgifvares afstyrkande, mot Riksdagens vilja och folkets intressé börja krig. Och § 15 synes bereda honom tillfälle att öfverlemna Sveriges krigsmagt i en annan stats tjenst. Det ena som det andra är förbjudet i Norges grundlag, som säger, att rikets landt- och sjönakt »maa ikke overlades i fremmede Magters Tjeneste», och att »til Angrebs-Krig maae Norges Tropper og Roeflotte ikke anvendes uden Stortingets Samtykke». Dessa bestämmelser tillintetgöra faktiskt den rätt att »begynna krig», som norska grundlagens § 26 tillägger Konungen, äfven om den grundlagstolkning skulle vara riktig, enligt hvilken Konungsn eger att, utan stortingets samtycke, till anfallskrig bruka den norska flottans — ångfartyg.

Att hela Sveriges folk på det högsta önskar fredens bevarande och ogillar hvarje åtgärd, ja ända intill hvarje ord, som kan vara egnadt att missleda främmande magter i afseende å de i vårt land rådande åsikter och önskingar, är icke något tvifvel underkastadt. Lika visst är, att vårt landt- och sjöförsvaret efter snart åttio fredsårfinner sig i ett synnerligen uselt skick. Det torde icke bland militärer finnas mer än *en* mening derom, att, oaktadt de flera små förbättringarna på senare tider, vår ställning blifvit och blifver för hvarje dag allt svagare, i förhållande till den oupphörligt växande styrkan hos mäktiga grannar. Om icke nationens vilja att undvika allt, som kan lända till att indraga oss i krigiska förvecklingar, dikterades tillräckligt bestämdt af dess önskan att få ostörd egna sig åt sin inre utveckling, och af dess afgjorda motvilja mot all storpolitik, så skulle den förestafvas af medvetandet om dess militära vanmagt, hvilken är sådan att hvarje tanke på ett väpnadt deltagande i Europas angelägenheter skulle med rätta kallas löjlig, om den icke förtjenade att stämplas med ett strängare ord. Emellertid veta vi ju, att äfven om våra styrande, alla utan undantag, icke begå några oförsigtigheter — något som ty värr mindre är att hoppas, än att önska — vi kunna mot deras och vår vilja blifva indragna i ett verldskrig. Om och när den stunden kommer, då är det ej tvifvelaktigt, hvart våra intressen och sympatier kalla oss. Våra ekonomiska intressen hänvisa oss till »vestmagterna», såsom man sade för några och trettio år sedan. Och till vestmagterna hänvisa oss de svenska folksympatierna. Med vestmagterna har den frihetsälskande svenska nationen slutit en oskrifven moralisk allians, emedan deras folkanda och samhällsskick representera den europeiska folkfrihetens utveckling, hvaremot preussisk militarism,

preussisk byråkrati och preussiskt polisvälde äro och, man kan hoppas det, skola alltid förblifva föremål för vår vedervilja. *Vi önska ej att blifva Tysklands fiender.* Men vi böra låta detta mäktiga grannlands styresmän och öfriga främmande magter veta, att de låta sig missledas, om de sätta tro till framställningar, som tyckas utvisa att svenska folket önskar en allians med Tyskland och är färdigt att offra sina söners blod i vapenbrödraskap med dess härar.

Under de sista fyra årtiondena har krigslågan tre gånger, kanske fyra lekt vid våra kuster, kommit dem så nära, att branden lätt kunde tändas -- 1848, 1855, 1864 och våren 1885. Hvilken garanti ega vi, att ej under en liknande situation åtgärder ega rum, som från ena dagen till den andra störta oss i den krigsfara, som möjligen kunde undvikas, om ej grundlagen lagt den äfventyrligaste af all magt i en enda viljas hand? Alla mål, som röra förhållandet till främmande magter, äro undandragna pröfning i statsrådet, till och med alla slags afhandlingar och *förbund*. Konungen eger, mot hela statsrådets afstyrkan, att börja krig; och bestämmelserna om kommandomålen sätta honom i tillfälle att, utan någon ansvarig rådgifvares medverkan, vidtaga anstalter, som göra krigsutbrottet oundvikligt. Och när den fara, som man utmanat, är för handen, hur skulle rådgifvarne då kunna motsätta sig anlitaudet af kreditiven?

Riksdagen har, utan att något statskassans behof det påkallat, ålagt folket en ny beskattning, som, emedan den träffar alla, äfven och företrädesvis de minst bemedlade, kommer att tillföra staten ymniga och öfverflödiga inkomster. Hvertill skola dessa användas, frågar man med ytterligare oro, ty öfverflödiga statsinkomster pläga gifva anledning till onyttiga utgifter: männe, såsom i Tyskland, till militäriska ändamål? Dem, som voterat den nya lifsmedelsbeskattningen, borde det ligga om hjertat att se till, att det tyska föredömet ej kommer att följas äfven derutinnan, att den tunga skatten på de fattiges dagliga bröd ej kommer att användas för *sådana* militära ändamål, som svenska folket ej vill veta af. Den upplösning af 1873 års kompromiss, som synes vara indirekt förkunnad genom Hans Maj:ts Konungens i Posttidningen offentliggjorda diktamen den 12 oktober förlidet år, utesluter ju naturligtvis ingälunda militära planer af annat slag än de, som efter år 1873 fullföljts, och som afsett en värnpligtsorganisation, med indelningsverkets upphäfvande, såsom slutligt mål. Med återvändande till det för ett par årtionden sedan beryktade systemet »litet, men godt», kan man med de rikliga penningtillgångarna -- ty detta blifver allra hufvudsakligast en penningfråga -- skapa på den gamla basen af köp, d. v. s. värf-

ning, en vacker hjälpcorps åt den främmande magt, med hvilken vapenbrödraskap slutas; och för pengar skaffar man ock en vacker eskader för samma tjänst och samma ändamål.

Det är hög tid, att Sveriges Riksdag gifver till känna sin vilja att ej låta vårt folk användas som schackpjäs i stormagternas krig och då äfven sannolikt skadeståndstillgång vid uppgörelsen.

Derför föreslår jag,

att regeringsformens § 13 må erhålla följande förändrade lydelse:

»Konungen må ej börja krig eller sluta fred utan Riksdagens, genom båda kamrarnes sammanstående beslut, meddelade samtycke till Konungens derom afgifna proposition.»

I samband med en sådan bestämmelse skola de ändringar, jag föreslår i grundlagens föreskrifter om handläggningen af de ärenden, som angå alla öfriga förhållanden till utlandet, göra tydligt för främmande magter, att Konungen icke kan, med en från konstitutionella former och ministeriel ansvarighet frigjord, alldeles personlig magt sluta några som helst aftal eller gifva några löften, förbindande för landet. Och dermed bortfaller grundvalen för de beräkningar och de anspråk från tysk sida, hvilka antagit en oroande karakter. För Kongl. Maj:t kunna dessa grundlagsändringar, efter mitt förmenande, ej vara annat än välkomna, såsom erbjudande stödet af en otvetydigt uttalad folkvilja mot möjliga påtryckningar från främmande magter. Men just af samma skäl är det förklarligt, att initiativet, för att vinna detta antagligen önskade stöd, ej redan utgått från Kongl. Maj:t.

Ehuru bemyndigandet i riksaktens § 4 för Konungen att begynna krig faktiskt förlorar sin betydelse från det ögonblick, då regeringsformen för ett anfallskrig fordrar Riksdagens samtycke, liksom Norges grundlag i annan form innehåller enahanda fordran, kan det ju anses vara i sin ordning, att riksaktens nämnda § ändras till öfverensstämmelse med båda rikenas grundlagar, eller, hvilket utan någon olägenhet kan ske, upphäfves. Härom är emellertid ej nödigt att beslut fattas samtidigt med att ett förslag om ändring af regeringsformens § 13 antages till hvilande. Och för öfrigt torde vara lämpligast att initiativet till en ändring i riksakten tages af Kongl. Maj:t genom samtida propositioner till Riksdagen och stortinget.

Om remiss till vederbörligt utskott anhålles.

Stockholm den 27 mars 1889.

L. O. Smith.